

TANULMÁNYOK

ERDŐ Péter

RITUSKÖZI (EGYHÁZKÖZI) GYÓNTATÁSI FEGYELEM A KATOLIKUS EGYHÁZBAN*

I. A KETTŐSSÉG PROBLÉMÁJA A KATOLIKUS GYÓNTATÁSI FEGYELEMBEN: *I. A hatályos latin fejelem; 2. A keleti gyóntatási fejelem; II. A GYÓNÁS RITUSKÖZI KISZOLGÁLTATÁSÁNAK NEHÉZSÉGEI: 1. Egyes keleti egyházak közti különbségek; 2. A keleti egyházak és a latin egyház különbségéből származó kérdések.*

I. A KETTŐSSÉG PROBLÉMÁJA A KATOLIKUS GYÓNTATÁSI FEGYELEMBEN

1. A hatályos latin fejelem

Összehasonlítva a hatályos latin Egyházi Törvénykönyvet a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexével, szembetűnő a különbség az objektíve súlyos bűnök feloldozási lehetősége korlátozásának technikai megoldása tekintetében. A latin Codex kizárólag az önmagától beálló (*latae sententiae*) büntetéseket ismeri, melyek automatikusan sújtják olyan általában bűnnek minősülő cselekmények elkövetőjét, amelyekre a jog előre meghatározott kánoni büntetést helyez kilátásba.¹ Akit önmagától beálló kiközösítés vagy egyházi tilalom sújt, az nem járulhat megengedetten szentségekhez (1331 k. 1. § 2§; 1332 k.). Ezek a büntetések a nyugati egyházjog sajátosságai. Történetileg fokozatosan jelennek meg a IV. századtól kezdve, azonban maga a jogintézmény csak a XI–XII. századra szilárdul meg. A XIII. századra használata már túlzottá vált. Ezt tükrözi IV. Ince pápa kritikája az

* A jelen cikk a Lublini Katolikus Egyetemen 2000. május 11-én elhangzott előadás magyar fordítása és átdolgozása. Köszönetet mondok Szabó Péter professzor úrnak értékes útmutatásaiért.

¹ Vö. CIC 508. k. 1. §, 566. k. 2. §, 1314. k., 1318. k., 1324. k. 3. §, 1326. k. 2. §, 1329. k. 2. §, 1333. k. 3. § 3°, 1334. k. 2. §, 1335. k., 1336. k. 2. §, 1352. k. 2. §, 1355. k. 2. §, 1356. k. 1. §, 1357. k. 1. §, 1364. k. 1. §, 1367. k., 1370. k. 1-2. §, 1378. k. 1-2. §, 1382. k., 1388. k. 1. §, 1390. k. 1. §, 1394. k. 1-2. §, 1398. K.

² Vö. Conc. Lugd. I, const. 22, in *Conciliorum oecumenicorum decreta*, ed. J. ALBERIGO–J. A. DOSSETTI–P. P. JOANNOU–C. LEONARDI–P. PRODI, Bologna 1973, 292–293.

³ Vö. pl. P. HUIZING, *The earliest development of excommunication latae sententiae by Gratian and the earliest decretists*, in *Studia Gratiana* 3 (1955) 277–320; R. CASTILLO-LARA, *Algunas reflexiones sobre la futura reforma dei libro V CIC*, in *Salesianum* 23 (1961) 324–329; V. DE PAOLIS, *De legitimitate et opportunitate poenarum latae sententiae in iure canonico*, in *Periodica* 62 (1973) 319–373; A. BORRAS, *Les sanctions dans l'Eglise. Commentaire des Canons 1311-1399* (Le nouveau droit ecclésial), Paris 1990, 52–53.

első Lyoni Egyetemes Zsinaton (1245).² Ez a jogi eszköz hatékonynak tűnt olyan személyek titkos bűncselekményei ellen, akik hittek a kánoni büntetések hatásában.³

A fenntartott bűnök intézményét viszont az egyetemes latin kánonjog mint olyat (*ratione sui*) már nem ismeri. A 982. kánon szerint tilos azt a gyónót feloldozni, aki egyházi hatóságnál hamisan vádolt meg egy ártatlan gyónatót a hatodik parancsolat elleni bűnre való csábítás büntetével. Csak akkor szabad feloldozni, ha előbb formálisan is visszavonta a hamis feljelentést, és kész jóvátenni a károkat. A Piusz-Benedek-féle Codexben (1917-es CIC 894. k.) ez volt az egyetlen fenntartott bűn⁴. A törvényhozó el akarta törölni ezt a fenntartást is, teljesen felszámolva ezzel az egyetemes latin egyházjogban ezt a jogintézményt⁵. A Codexben végrehajtott változtatás indokát az Apostoli Penitenciária javaslata világítja meg, mely az összes fenntartásokat feleslegesnek minősítette és hangsúlyozta, hogy a fenntartás célja a cenzúrák útján kellően elérhető⁶. Ellenben lehetségesnek tűnik egyes bűnök fenntartása akár a megyéspüspök részéről, akár általánosabb vonatkozásban a részleges jogban. A megyéspüspököt csakugyan megilleti a saját egyházmegyéjében „mindaz a rendes, saját és közvetlen hatalom, ami lelkipásztori feladatának gyakorlásához szükséges, kivéve azokban az ügyekben... melyek a legfőbb vagy más egyházi hatóságnak vannak fenntartva” (CIC 381. k. 1. §; LG 27). Mivel a latin Codex nem tiltja a megyéspüspöknek az egyes bűnök fenntartását, úgy tűnik, hogy a megyéspüspök akár ma is korlátozhatja ilyen módon a gyónató felhatalmazását.

2. A keleti gyónatási fegyelem

A keleti egyházak közös jogában ismeretlenek az önmagától beálló (*latae sententiae*) büntetések, azonban létezik (vö. különösen CCEO 727-729. k.) a fenntartott bűnök intézménye. A keleti katolikus egyházak közös jogrendje tudatosan helyettesítette a fenntartott bűnök rendszerével az önmagától beálló büntetéseket, mivel ez utóbbiak jelenlétét a keleti Codexben a latinizáció jelének tartották. A keleti Codex átdolgozása számára 1974 március 18-23-án, a Keleti Codexet Átdolgozó Pápai Bizottság I. plenáris ülésén jóváhagyott irányelvek elrendelik, hogy „a keleti Codexben el kell törölni az összes önmagától beálló büntetéseket, mivel ezek nem felelnek meg a keleti hagyományoknak, ismeretlenek az ortodox egyházakban és a keleti katolikus egyházak fegyelmének a mai követelményekhez való alkalmazása szempontjából nem tűnnek szükségesnek”⁷.

⁴ A bűnök *ratione sui* és *ratione censurae* fenntartásának történeti vonatkozásaihoz lásd pl. J. M. GONZALES DEL VALLE, *El sacramento de la penitencia. Fundamentos históricos de su regulación actual*, Pamplona 1972; UA., *Facultad de absolver, excomunión y reconciliación con la Iglesia en el nuevo Código*, in *Reconciliación y penitencia. V Simposio Internacional de Teología de la Universidad de Navarra*, ed: J. Sancho etc., Pamplona 1983, 941-955.

⁵ *Comunicaciones* 10 (1978) 49.

⁶ B. DUFOUR, *La pénitence et l'onction des malades. Commentaire des Canons 959-1007* (Le nouveau droit ecclésial), Paris 1989, 89.

⁷ *Nuntia* 3 (1976) 9.

A keleti Codex revíziója során egyesek mégis szükségesnek tartották az ilyen büntetéseket az egyházi közrend és az elkövetők fenyítése érdekében⁸. A CCEO-ban viszont ilyen büntetések már nem találhatók; ezek szerepét néhány bűn fenntartása tölti be. Az ilyen fenntartásokról a CCEO 727. kánonja megállapítja, hogy: „Bizonyos esetekben a lelkek üdvösségének érdekében helyénvaló lehet a bűnök feloldozására való felhatalmazás korlátozása és egy meghatározott hatóságnak való fenntartása. Ezt azonban csakis a Pátriárchái Egyház Püspöki Színódusa vagy a hierarchák tanácsa, illetve az Apostoli Szentszék egyetértésével lehet elrendelni”. Ebből az általános elvből következik, hogy a törvényhozó a bűnök fenntartását a szentségi feloldozási felhatalmazás korlátozásának tekinti. Mindez teljes összhangban van az 1917-es CIC 893. kánonjában megfogalmazott hagyományos latin kánoni tanítással, melyben a bűnök fenntartása úgy jelenik meg, mint az egyszerű gyóntatók, sőt esetenként a püspökök „joghatóságának korlátozása”⁹. Tekintettel arra, hogy az érvényes feloldozáshoz a papoknak szükségük van felhatalmazásra (*facultas*), a fenntartott bűnök alól nem adhatnak érvényesen feloldozást¹⁰, ha nem rendelkeznek az általános gyóntatási felhatalmazáson kívül külön hatalommal (felhatalmazással) az ilyen esetekre vonatkozóan is. A CCEO-ban két olyan bűn van, mely a Szentszéknek van fenntartva: egyik a gyónási titok közvetlen megsértése, a másik a tisztaság elleni bűnben, a büntárs feloldozása (CCEO 728. k. 1. §). Ugyanakkor a megyéspüspöknek van fenntartva a sikeresen végrehajtott abortusz bűnének feloldozása (uo. 2. §). A Szentszéknek fenntartott bűnök feloldozási engedélyéért nem a Keleti Kongregációhoz, hanem az Apostoli Penitenciáriához kell fordulni¹¹. Természetesen a szentségi feloldozást nem a Penitenciária mint jogi személy adja, hanem a gyóntató, aki ettől a hatóságtól a szükséges felhatalmazást megkapta¹².

A keleti Codexben a harmadik fenntartott bűn, vagyis az abortusz, mint mondtuk, a megyéspüspöknek van fenntartva. Ez azt jelenti, hogy más ordináriusok (beleértve a helyi ordináriusokat is – vö. CCEO 984. k. 2-3. §) nem adhatnak feloldozást ilyen esetekben, sem felhatalmazást nem adhatnak más gyóntatónak.

Hogy felmérjük a fenntartott bűnök jogintézményének tényleges jelentőségét a keleti egyházjogban, le kell szögeznünk, hogy maga a fenntartás nem bármilyen tilalom, vagy egyes bűnök feloldozására a felhatalmazás egyszerű megvonása egy

⁸ Vö. SZABÓ P., *Fenntartott esetek, fenntartott bűnök (casus reservati, peccata reservata)*, in *Katolikus Lexikon* III, Budapest 1997, 599-600.

⁹ Vö. pl. A. GOUGNARD, *De notione peccati reservati*, in *Collectanea Mechliniensia* 25 (1936) 149-156; UA., *De absolutione a peccatis reservatis*, uo. 276-282; E. JOMBART, *Confesseur, in Dictionnaire de droit canonique*, ed. R. NAZ, IV, Paris 1949, 24-26; M. B. WALSH, *Reserved Sins in New Catholic Encyclopedia*, ed. W. J. McDONALD et alii, New York 1967, XII, 389 („The direct reservation of sin is an act of ecclesiastical authority whereby the sacramental jurisdiction to absolve a specific sin is withheld from the usual confessor by his ecclesiastical superior”); E. F. REGATILLO, *Ius sacramentarium*, Santander ²1949, 324; F. CAPPELLO, *Tractatus canonico-moralis de sacramentis*, Roma ⁷1963, II, 303, n. 352; stb.

¹⁰ Vö. CCEO 722. k. 3. §; CIC 966. k. 1. §; CIC/1917 872 k.; Conc. Trident., Sess. XIV, De poenitentia c. 7: DS 1686; ERDŐ P., *Egyházjog*, Budapest 1992, 370-371.

¹¹ IOANNES PAULUS II., Const. Ap. *Pastor bonus*, 1988, VI. 28, Art. 58 § 2; Art. 118: AAS 80 (1988) 875. 890.

¹² Vö. pl. GOUGNARD, *De absolutione* (vö. 9. jegyz.), 277 („specialis facultas requiritur”).

konkrét esetre nézve, hanem rendszerint általánosabb jellegű. Ez azt jelenti, hogy a Codexben lévő fenntartások (CCEO 928 k.) valójában törvények, ugyanúgy mint a Pátriárhcai Egyház Püspöki Szinódusától vagy egy Metropolitai Egyházban a hierarchák tanácsától, illetve az Apostoli Szentosztálytól adott beleegyezéssel de a sajátjogú egyházak valamely saját hatóságától elrendelt egyéb fenntartások. Ez utóbbiak többnyire általános jellegűek és így részleges törvénynek minősülnek vagy egyébként jogszabály értékűek. Ezért lehetőség van arra, hogy speciális esetekben ezek alól a törvények alól felmentést adjanak. Ahhoz, hogy a törvényhozótól különböző, de nem felettes hatóságok érvényesen adhassanak felmentést, szükséges, hogy megfelelő és ésszerű ok álljon fenn. Ilyen elsősorban a hívek java (CCEO 1536. k. 1-2. §). Ezt a szabályt azonban enyhíti, hogy az ok elégséges volta iránti kétség esetén a felmentés megengedett és érvényes (3. §). A közös jogban, valamint a sajátjogú egyházak saját részleges jogában szereplő törvények alól felmentést adhat a törvényhozón kívül a megyéspüspök is (CCEO 1538. k. 1. §). Ha azonban nehézségbe ütközik a felmentésre illetékes hatósághoz folyamodni és súlyos kár veszélye fenyeget, minden hierarcha (ordinárius) felmentést adhat azoknak, akik felett hatalmát gyakorolja (2. §). A keleti Codex hierarchának (azaz ordináriusnak) nevezi azokat is, akik a megyéspüspököt ideiglenesen követik a kormányzatban, valamint a megszentelt élet intézményeinek olyan nagyobb előjáróit, akik rendes kormányzati hatalommal rendelkeznek (3. §). Helyi hierarchának nevezik a megyéspüspökön kívül az általános- és a püspöki helynököt is (2. §). Arra a kérdésre, hogy a hierarchák felmentői hatalmával élhet-e az általános és püspöki helynök is, úgy tűnik, pozitívan kell válaszolnunk, mivel a CCEO 1538. kánonjának 2. §-a kifejezetten az összes hierarcháról szól.

Az egyes bűnök fenntartását elrendelő törvény alóli felmentésen kívül a CCEO 729. kánonja szerint maga a bűnök feloldozásának fenntartása hatályát veszti:

„1. ha a gyónó olyan beteg, aki nem tudja elhagyni a házat, vagy olyan jegyes, aki a házasságkötés alkalmából gyónik; 2. ha a gyóntató józan megítélése szerint a feloldozási felhatalmazást az illetékes hatóságtól csakis a gyónó súlyos kellemetlensége vagy a gyónási titok megsértésének veszélye árán lehetne megkérni; 3. azon a területen kívül, amelyen az a hatóság a hatalmát gyakorolja, aki a fenntartást elrendelte.”

Ha figyelembe vesszük, hogy a keleti jog is ismeri az Egyház által pótolta hatalom és felhatalmazás intézményét, vagyis hogy köztévedés vagy pozitív és valószínű kétely esetén az Egyház pótolja a gyóntatási felhatalmazást (CCEO 994-995. k.), el kell ismernünk, hogy a fenntartott bűnöknek a keleti Codexbe való bevezetését bírálóknak is voltak nyomós érveik. Így már az átdolgozás során is kitűnt, hogy a fenntartás automatikus megszűnése, melyet a jelenlegi 729. kánon tartalmaz, azt a kockázatot hordozza magában, hogy „az ilyen bűnök fenntartása a gyakorlatban teljesen haszontalanná válik”¹³.

A bírálatok ellenére, ezek a szabályok belekerültek a keleti Codexbe, mivel a keleti hagyománytól annyira távolinak tekintették az önmagától beálló (*latae sententiae*) büntetéseket, hogy kényszerűt érezték azok helyettesítésére a bűnök

fenntartásának intézményével, amelyet a keleti hagyományokkal összhangban állónak tekintettek, hiszen az ókori bűnbánati fegyelemből származott¹⁴.

Figyelmünk középpontjában azok a helyzetek állnak, amikor a bűnbánat szentsége kiszolgáltatásának gyakorlatában a fent leírt latin szisztéma szembekerül a keletivel.

II. NEHÉZ RITUSKÖZI HELYZETEK A BŰNBÁNAT SZENTSÉGÉNEK KISZOLGÁLTATÁSAKOR

1. Egyes keleti egyházak közti különbségek

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy fenntartott bűnökkel kapcsolatos fegyelemi különbségek lehetségesek két különböző sajátjogú keleti katolikus egyház között is. Bár a CCEO az összes keleti egyházakra vonatkozik, 727. kánonja lehetőséget ad arra, hogy egyes bűnöket a részleges jog tartson fenn. Ez a részleges jog a különböző keleti katolikus egyházakban eltérő lehet. Mivel pedig ez a fenntartás olyan jogszabály, melynek címzettjei nem a gyónók, hanem a gyóntató papok, a különböző rítus szerinti egyházakban a fenntartások terjedelme közötti esetleges eltérések megoldására elegendő lenne, hogy az egyes sajátjogú egyházak illetékes hatóságai úgy korlátozzák a nekik alárendelt papok gyóntatási felhatalmazását, hogy fenntartják a más, rítus szerinti egyházhoz tartozó gyónóknak azokat a bűneit, amelyek az illetők saját egyházában fenn vannak tartva. Ilyen külön rendelkezés hiányában a gyóntató – saját rítus szerinti egyháza hierarchikus hatóságának alárendelt területen – felhatalmazással rendelkezne arra, hogy érvényesen feloldozza a másik rítus szerinti egyházhoz tartozó gyónó olyan bűneit, amelyek annak egyházában fenntartottak lennének. Az ilyen feloldozás, még akkor is, ha ez utóbbi sajátjogú egyház hatóságának is alárendelt területen történék (vö. CCEO 729. k.), nem csupán érvényes, de valószínűleg megengedett is lenne, feltéve, hogy a gyóntató sajátjogú egyházának is van saját hierarchiája ugyanazon a területen. Érvénytelen lenne viszont a részleges jog által fenntartott bűn feloldozása olyan gyóntató részéről, akinek rítus szerinti egyházában az adott területen fennáll ez a fenntartás, még akkor is, ha a gyónó sajátjogú egyházában az adott bűn nem volna fenntartva. Elméletileg az is lehetséges, hogy ugyanannak a sajátjogú egyháznak két egyházmegyéjében más-más bűnöket tart fenn a részleges jog. Ez azonban nem okozna nehézséget, mivel a részleges törvények a helyi papokat éppúgy kötelezik, mint ugyanannak a sajátjogú egyháznak az adott területen tartózkodó, de más egyházmegyéhez tartozó papjait, hiszen olyan részleges jogszabályokról van szó, melyek a közrendre vonatkoznak (vö. CCEO 1491. k. 3. §, 2§).

¹³ Nuntia 28 (1989) 97. Lásd még J. MANZANARES, *Comentario al c. 729, in Código de canones de las Iglesias orientales. Edición bilingüe comentada per los profesores derecho canónico de la Universidad Pontificia de Salamanca* (Biblioteca de autores cristianos 542), Madrid 1994, 302 („Pero hay que reconocer que si, por una parte, hace fácil obtener la absolución de los pecados reservados, por otra puede hacer del todo inútil el mismo instituto de la reserva”).

¹⁴ Nuntia 28 (1989) 98.

Ezek a lehetséges problémák – és más hasonlók, amelyekre most nem térünk ki – másodlagosak azokhoz a kérdésekhez képest, amelyek a keleti egyházak és a latin egyház eltérő rendszeréből fakadnak.

2. A keleti egyházak és a latin egyház különbségéből származó kérdések

a) Latin hívő gyónása keleti gyóntatónál

Tekintettel arra, hogy a bűn fenntartása – mint fentebb mondtuk – a feloldozási felhatalmazás korlátozása, ha egy latin gyónó egy keleti egyház területén olyan bűnt gyónik meg egy keleti gyóntatónál, melyet az adott keleti egyház hatósága fenntartott, a pap nem oldozhatja fel érvényesen, mert a felhatalmazás a szentség kiszolgáltatásának érvényességéhez szükséges. Természetesen mindez nem vonatkozik halálvesztély esetére (CCEO 725. k.), vagy olyan különleges esetekre, melyeket a CCEO 729. kánonja sorol fel.

Meg kell jegyeznünk továbbá, hogy a pap hiányzó felhatalmazását köztévedés vagy pozitív kétség esetén az Egyház pótolhatja. Mind a tévedés, mind a kétely vonatkozhat a tényekre vagy a jogra (CCEO 994. k.). Annak megítélésakor, hogy csakugyan ilyen tévedés vagy kétség állt-e fenn, a régi latin kánonjogtudományban kidolgozott kazuisztikát kell figyelembe venni. Köztévedésről akkor beszélünk, ha olyan nyilvános tények állnak fenn, melyek alkalmasak arra, hogy a közösséget tévedésbe ejtsék. Ilyen például az az eset, amikor egy felhatalmazás nélküli pap beül a gyóntatószékbe. Ez azonban csak az általános gyóntatási felhatalmazásra vonatkozik. Egy sajátjogú keleti egyházhoz tartozó szent helyen nem vélelmezzük, hogy a gyóntatóknak felhatalmazásuk lenne arra, hogy a gyónókat az illető egyházban fenntartott bűnök alól is feloldozzák. A köztévedés ebben az esetben nem egykönnyen valósul meg. Más a helyzet akkor, amikor az illetékes keleti püspök bizonyos helyek számára megadja a neki fenntartott bűnök alóli feloldozásra szóló felhatalmazást, mint például a hajdúdorogi püspök, aki a nagy jubileum alkalmából felhatalmazást adott a gyóntatóknak, hogy a híres, görög katolikus kegyhelyen, Máriapócson feloldozzák az abortusz bűnét, mely a keleti egyház jog szerint a püspöknek van fenntartva (CCEO 728. k. 2. §).

Figyelembe kell vennünk továbbá, hogy a hiányzó gyóntatási felhatalmazást az Egyház – a közjó érdekében – akkor is pótolja, ha a köztévedést a szentség kiszolgáltatója szándékosan idézte elő, feltéve hogy valóban nyilvános tény áll fenn, mely objektíven alkalmas az ilyen fajta tévedés kiváltására. Mindez természetesen csupán a cselekmény érvényességére vonatkozik. Hogy az ilyen tévedés szándékos kiváltása megengedett-e vagy sem, a körülményektől függ¹⁵.

Ha a latin gyónó keleti gyóntatónál kíván gyónni, és olyan bűnnel vádolja magát, mely a keleti jog szerint nincs fenntartva, de egyébként a gyónó önmagától beálló cenzúra büntetése alatt áll a latin jog szerint (vö. pl. CIC 1364. k. 1. §; 1367. k.,

¹⁵ Vö. F. X. WERNZ–P. VIDAL, *Ius canonicum*, II, Romae³ 1943, 439, 444–445, nr. 378, 382; H. JONE, *Gesetzbuch des kanonischen Rechtes. Erklärung der Kanones*, I, Paderborn 1939, 216–217; *Az Egyházi Törvénykönyv. A Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*, szerk. ford. és magyarázta Erdő P., Budapest⁴ 2001, 182.

1370. k. 1-2. §; 1382. k.), amely eltiltja őt a szentségek felvételétől, de nem zárja ki a gyónás érvényességét¹⁶, a keleti pap érvényesen feloldozhatja őt, bár az ilyen feloldozás nem lenne megengedett. A meg nem engedettség oka nem közvetlenül a latin Codex tilalma, hiszen az nem „vonatkozik” a keleti katolikusokra, és így nem kötelezi őket (1. k.). Csakhogy a latin Codex hatása a keletiek számára – akárcsak a keleti Codex hatása a latinok számára¹⁷ – nem merül ki a szabályok közvetlen kötelező erejében, hiszen az általában nem áll fenn azok vonatkozásában, akik az adott Törvénykönyvnek nem címzettjei. Az indok tehát abban keresendő, hogy azok a törvények, amelyek egy személy jogállását határozzák meg az Egyház közösségén belül, közvetett kötelező erővel rendelkeznek az előjárók vagy szentségkiszolgáltatók számára, akik az illetőtől különböző sajátjogú egyházhoz tartoznak. Nekik ugyanis a más sajátjogú egyházakhoz tartozó hívők jogképességét vagy jogképtelenségét tiszteletben kell tartaniuk, amikor az ő vonatkozásukban bizonyos cselekményeket végeznek¹⁸.

Állításunk érvényességét nem érinti, hogy a régi Codex néhány magyarázója szerint a cenzúrák fenntartása is magában foglalta annak a bűnnek a fenntartását, amely olyan bűncselekményt valósított meg, amit a jog fenntartott cenzúrával sújtott¹⁹. Ezt a véleményt ugyanis már olyan kiváló szerzők cáfolták meg meggyőző érvekkel, mint Felice Cappello, aki hangsúlyozta, hogy az olyan cenzúrával összekötött bűn alóli feloldozás, amely akadályozza a szentségek felvételét, mint például a kiközösítés, érvényes, ha a gyónó lelki felkészültsége megfelelő, hiszen a bűnöknek a cenzúrára tekintettel való (*ratione censurae*) úgynevezett fenntartása nem vonja meg a gyóntató joghatóságát (*iurisdictio*) az adott bűnre nézve, csupán annak gyakorlását tiltja²⁰. Ha már Felice Cappello is elfogadta az ilyen esetekben a feloldozás érvényességét, akkor ma nekünk sokkal inkább el kell fogadnunk azt, hiszen a latin Codex már nem ismeri a fenntartott bűnök intézményét. Márpedig a 18. kánon hangsúlyozza, hogy azokat a törvényeket, melyek a jogok szabad gyakorlását korlátozzák, szorosan kell értelmezni, a 10. kánon pedig úgy rendelkezik, hogy ahhoz, hogy egy törvényt a jogcselekményt érvénytelenítőnek vagy a sze-

¹⁶ Vö. CIC 10. k.; J. ARIAS, *Comentario al c. 1331*, in *Código de Derecho Canónico. Edición anotada*, a cargo de P. LOMBARDAIA–J. I. ARRIETA, Pamplona 1983, 805; J. BERNAL, *Comentario al c. 1331*, in *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, ed. A. MARZOA – J. MIRAS–R. RODRÍGUEZ-OCAÑA, Pamplona 1996, IV/1, 357-358.

¹⁷ Hacsak nincs kifejezetten másképp megállapítva (CCEO 1. k.).

¹⁸ Vö. M. BROGI, *Il nuovo codice orientale e la Chiesa latina*, in *Antonianum* 66 (1991) 48-49; P. ERDŐ, *Questioni interrituali (interecclesiali) del diritto dei sacramenti (battesimo e cresima)*, in *Periodica* 84 (1995) 320-322.

¹⁹ N. FARRUGIA, *De casuum conscientiae reservatione*, Taurini 1922, 13 („ratione censurae”).

²⁰ CAPPELLO, *Tractatus* (vö. 9. jegyz.), II, 307, nr. 356 („An valide quis absolvatur a peccatis si prius absolutus non fuerit a censuris. – Sermo est de censura, ut patet, quae impedit sacramentorum susceptionem, v. g. de excommunicatione. Absolutio in casu *per se* valida est, dummodo poenitens sit rite dispositus seu nihil obstat ex parte ipsius ad sacramentum poenitentiae valide et licite suscipiendum. Sanc, reservatio peccati *ratione censurae* non privat confessorium iurisdictione circa illud peccatum, sed solum prohibet ne ipsa utatur, antequam censurae vinculum sublatum fuerit”).

mélyt jogképtelenné tevőnek tekinthessünk, annak kifejezetten úgy kell rendelkeznie, hogy a cselekmény semmis vagy a személy nem jogképes.

b) Keleti katolikus hívő gyónása latin gyóntatónál

Más jellegű kérdések merülnek fel abban az esetben, amikor keleti katolikus hívő kíván gyónni latin gyóntatónál, és olyan bűnnel vádolja magát, mely a keleti egyházjog szerint fenntartottnak számít. Mivel a fenntartás a gyóntató felhatalmazásának korlátozása, nem vonatkozik a latin gyóntatóra, mivel a CCEO kánonjai „kizárólag az összes keleti katolikusokra vonatkoznak, hacsak nincs kifejezetten ellenkező rendelkezés a latin egyházzal való kapcsolatok tekintetében”. A CCEO 727. és 728. kánonja nem tartalmaz semmilyen utalást a latin egyházra. Következésképpen a latin gyóntató felhatalmazása csorbíthatatlan marad. Mivel a bűn fenntartása, eltérően a cenzúrától, nem egyházi büntetés, úgy tűnik, a keleti hívő számára nem tilos fenntartott bűneinek meggyónása. A latin Codex, mely a latin gyóntatót egyedül kötelezi közvetlenül, kifejezetten elrendeli, hogy „minden krisztushívőnek joga van bűneit annál a törvényesen jóváhagyott gyóntatónál meggyónni, akinél akarja, még akkor is, ha az illető más rítushoz tartozik” (991. k.).

Ennek a rendelkezésnek az alapja a II. Vatikáni Zsinat tanítása – mely természetesen a keleti katolikusokra is vonatkozik – és amely szerint a katolikus Egyházban a különböző rítusoknak egyenlő méltóságuk van (SC 4). Ezért a hívőnek joga van, hogy akár más sajátjogú egyházhoz tartozó gyóntatót is válasszon (vö. OE 16. 27)²¹. Sőt az *Orientalium Ecclesiarum* kezdetű zsinati határozat 16. pontja a forrása a latin Codex 991. kánonjának²². Így, ha nem a latin Codex, de a zsinati határozat mindenképpen vonatkozik a keleti katolikus hívőkre is. Ezért nekik is joguk van latin gyóntatóhoz fordulni. Sőt ezt a jogot egyes szerzők alapvetőnek minősítik, mivel a gyóntató megválasztása közvetlenül érinti a hívő személyének méltóságát és intimszféráját²³.

Ezek alapján világos, hogy a latin gyóntató nem csupán érvényesen, de megengedetten is oldozza fel a keleti gyónót az olyan bűn alól, mely az illető sajátjogú egyházában fenntartottnak minősül. Ennek pedig az az oka, hogy ebben az esetben még közvetett tilalom sem áll fenn, hiszen nem látszik tilosnak, hogy a keleti hívő fenntartott bűnét meggyónja. Mindebből azonban sajátos lelkipásztori probléma adódik. Minthogy a keleti katolikus hívők gyakran diaszpórában élnek, gyakran megesik, hogy könnyen el tudnak jutni latin gyóntatóhoz. Így újra felmerül a kérdés, hogy nem hatástalan-e a bűnök fenntartásának intézménye a keleti egyházjogban.

Ennek a valóban fennálló nehézségnek a megoldására a latin egyházjog különböző megoldásokat kínál. Mindenek előtt, mint fentebb mondtuk, minden további

²¹ Vö. G. DAMIZIA, *Commento al c. 991*, in *Commento al Codice di Diritto Canonico*, ed. P. V. Pinto, Roma 1985, 590.

²² Vö. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, fontium annotatione et indice analytico-alphabefico auctus*, Città del Vaticano 1989, 276.

²³ Vö. pl. T. RINCÓN-PÉREZ, *Libertad del seminarista para elegir el "moderador" de su vida espiritual*, in *Ius Canonicum* 28 (1988) 479; UA., *La liturgia y los sacramentos en el derecho de la Iglesia*, Pamplona 1998, 238-239; W. H. STETSON, *Comentario al c. 991*, in *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, ed. A. MARZOJA-J. MIRAS-R. RODRÍGUEZ-OCANA, Pamplona 1996, III, 842-843.

nélkül lehetségesnek látszik, hogy a latin megyéspüspök fenntartsa magának azokat a bűnöket, amelyek a területén leginkább elterjedt sajátjogú keleti egyházakban fenntartottnak minősülnek. Ebben az esetben a fenntartás csak azokra az esetekre vonatkozna, amikor a gyónó az illető keleti egyházhoz tartozik. Ez az intézkedés korlátozná a gyóntatók felhatalmazását, és így az egyházmegye területén működő minden latin gyóntató számára kötelező lenne. Egy ilyen fajta tilalom természetét elemezve, két lehetőség kínálkozik: 1) vagy törvényhozói rendelkezésről, vagyis részleges törvényről van szó, mely így hasonló lenne a keleti jogban szereplő fenntartásokhoz, és amely a megyéspüspökök általános hatalma alapján lehetségesnek látszik (vö. 381. k. 1. §; CD 8a); 2) vagy legalábbis olyan közigazgatási intézkedésről van szó, melyről a 967. kánon 2. §-a megállapítja: „Akinek akár hivatalánál fogva, akár az inkardinációja vagy a lakóhelye szerinti helyi ordinárius engedélye alapján állandó gyóntatási felhatalmazása van, ezzel a felhatalmazással mindenhol élhet, hacsak a helyi ordinárius részleges esetben meg nem tiltja, a 974. kán. 2. és 3. §-ának fenntartásával”.

Ilyen tilalom tehát nemcsak a megyéspüspöktől származhat, hanem más helyi ordináriusoktól is, és nemcsak egyes esetekre vonatkozhat, hanem „részleges” (*particularis*) esetekre. Ilyen részleges esetek lehetnek például azok, amelyekben a keleti gyónó olyan bűnnel vádolja magát, mely saját egyházában fenntartottnak számít. Az ilyen esetekre szóló latin ordináriusi fenntartás szólhatna meghatározott időre, és lehetne újra meg újra meghosszabbítható²⁴. Az ilyen tilalom hatása – a 974. kánonra való utalás alapján – az érvényes feloldozásra szóló felhatalmazás elvesztése lenne²⁵. Ez esetben az ordinárius részlegesen megvonhatná a területén lévő összes latin papok gyóntatási felhatalmazását.

Úgy tűnik, a latin jogban mindkét lehetőség rendelkezésre áll, vagyis mind olyan részleges törvény alkotása, mely a keleti hívők bűneinek fenntartását általános jelleggel elrendeli a latin Egyházban is, mind pedig a tilalom, illetve a latin gyóntatók felhatalmazásának korlátozása egyes területeken a latin helyi ordináriusok részéről. Ilyen intézkedéseket általában az illetékes keleti püspökökkel való tanácskozás után volna hasznos kiadni. Indokolt lehetne, legalábbis akkor, amikor részleges egyházi jogszabályról van szó, nem csupán közigazgatási intézkedésekről, a részleges törvényt a lelkipásztori egyöntetűség kedvéért, a püspöki konferencia keretében egyhangúan meghozni (vö. 455. k. 4. §). Természetesen a törvényhozó ilyenkor nem a konferencia mint olyan lenne, hanem a hozzá tartozó megyéspárasztorok, ki-ki a saját területére nézve.

²⁴ A részleges (*particularis*) kifejezés kánonjogi jelentéséhez lásd pl. K. MÖRSDORF, *Die Rechtssprache des Codex Iuris Canonici* (Görres-Gesellschaft, Veröffentlichungen der Sektion für Rechts- und Staatswissenschaft 74), Paderborn 1937 (uny. 1967), 45-48. Arról hogy a részleges esetek nem tévesztendőek össze az egyedi (egyetlen!) esetekkel vö. J. MCAREAVEY, *Ad can. 967*, in *The Canon Law. Letter and Spirit. A Practical Guide to the Code of Canon Law*, ed. G. SHEEHY-R. BROWN-D. KELLY-A. MCGRATH, London 1995, 529, nr. 1897 („As in § 1 such a refusal may be made *only* 'in a particular case', i. e. where a priest, or perhaps a group of priests, is deemed unfit to hear confessions”).

²⁵ Vö. *Communicationes* 10 (1978) 59; MCAREAVEY, *Ad can. 967*, in *The Canon Law. Letter and Spirit* (vö. 24. jegyz.), 529, nr. 1897.